

del

20 de
març
al

04 de
maig
2014

Inauguració

20 de març
a les 20 h

RECORD

DE

SETMANA SANTA

Quatre dècades sense la processó
del Sant Enterrament de Manlleu
Exposició temporal

Ajuntament de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Barcelona

Les transformacions socials de les darreres dècades, amb l'augment de l'oferta d'oci, la millora de la mobilitat o la progressiva laïcització, són la causa que algunes manifestacions culturals del calendari religiós hagin sofert canvis profunds o fins i tot hagin desaparegut. Aquest és el cas de la processó del Sant Enterrament, antic punt àlgid de les celebracions de la Setmana Santa manlleuenc. La processó, que es va fer per darrera vegada l'any 1970, era un dels actes més multitudinaris que se celebraven a Manlleu. La seva organització mobilitzava un miler de congregants organitzats en confraries. Gent d'arreu omplia els carrers de Dalt i el Baix Vila per veure desfilar els nou passos, els personatges i altres elements simbòlics que representaven la passió de Crist. Era un moment clau del calendari manlleuenc que aquesta exposició vol recordar.

EL PRELUDI

La Setmana Santa començava, a Manlleu, el Divendres dels Dolors quan, a les llibreries, es trobava la revista El Record que anunciava les activitats dels dies següents: la benedicció de palmes i el viacrucis el Diumenge de Rams, el salpàs celebrat el dilluns i el dimarts, i la benedicció de l'aigua que protagonitzaven els infants el dimecres. Cadascun d'aquests gestos, carregats de significat, preparaven per viure la commemoració de les darreres hores de la vida de Jesucrist.

Revista El Record

L'any 1917, coincidint amb l'empenta que un grup de famílies manlleuenques van donar a les celebracions de Setmana Santa, va ser editat el primer número de la revista El Record. Es trobava a les llibreries el Divendres dels Dolors –o sigui, dos dies abans del Diumenge de Rams-. El seu fundador fou Eduard Rifà i Anglada.

S'hi recollien les noves propostes, incorporacions, estrenes i instruccions per a les celebracions religioses que s'apropaven. Les seves pàgines, que reflecteixen el pas del temps i les noves tendències en disseny i tècniques d'impressió, van ser presents fins al número 47, l'any 1972. Només en dos períodes va deixar de fer-ho: entre 1921 i 1927, així com els dos anys -1937 i 1938- de plena Guerra Civil. El primer text que s'hi podia llegir, sota l'encapçalament "Ara fa un any", era una crònica de la Setmana Santa de l'edició anterior.

L'any 1960 es va editar un volum titulat Llibre de "El Record": història i antologia de la revista setmanasanta manlleuenca (1917-1959). Estava dedicat a Eduard Rifà i Anglada, fundador de la revista que es publicava anualment abans de Setmana Santa. El volum, de 256 pàgines, recollia els principals articles apareguts a la publicació fins aleshores. A la dreta, muntatge de les diferents portades de la revista "El Record".

Benedicció de Rams

La Setmana Santa comença amb la benedicció de Rams. Representa l'entrada de Jesús a Jerusalem per celebrar la Pasqua, on va ser rebut per la població, que brandava rams i palmes.

Després de la missa dominical, les palmes i palmons, rams de llorer i d'olivera es beneeixen mitjançant l'aspersió d'aigua i, ocasionalment, es fa una processó del Ram. Sol ser una festa amb gran participació infantil. Els nens solen dur llargs palmons i les nenes, elaborades palmes, de fulles entrellaçades. En aquesta diada, s'aprofita per estrenar la roba primaveral.

Processó de Rams a la plaça de Dalt Vila, any 1930. Foto: Rafart. Fons: Biblioteca Municipal de Manlleu.

Viacrucis

El viacrucis és una de les formes més comunes de representar la passió. En catorze estacions, s'evocuen els principals fets vinculats al final de la vida de Crist. És present a l'interior de tots els temples catòlics; excepcionalment, també tenia una presència urbana. A Manlleu, les estacions o parades eren representades per unes creus de fusta situades en algunes façanes. Els participants feien el recorregut, precedits per una gran creu i acompanyats del Natzarè.

El Diumenge de Rams, a primera hora de la tarda, se sortia de l'església de Santa Maria. El circuit anava pel Dalt Vila i pels principals carrers de Baix Vila per retornar a l'edifici parroquial.

Tot i la seva antiguitat, les representacions del viacrucis públic manlleuenc reberen una gran empenta, com tota la Setmana Santa, a partir de 1917. No més els dos anys de plena Guerra Civil es va deixar de celebrar, com totes les manifestacions de religiositat popular. El Viacrucis es reprengué el mateix 1939 i perdurà fins al 1969.

A l'exposició es reproduïa una de les creus que marcaven les parades del viacrucis. A la pàgina següent, l'itinerari que es seguia amb les creus existents, i una fotografia del viacrucis passant pel Passeig del Ter. Dècada de 1940. Foto Arxiu Valls

Salpàs

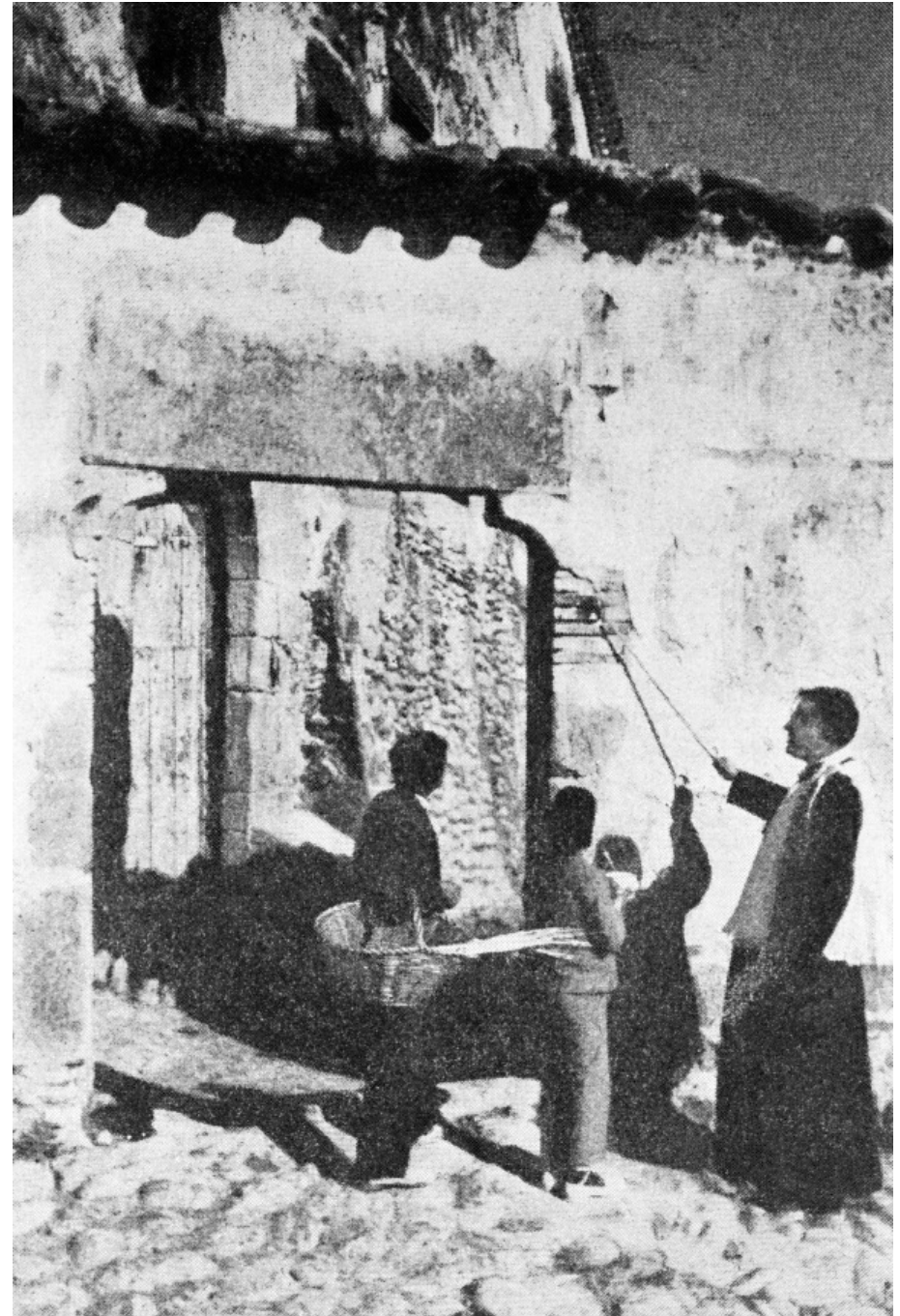
En els tres primers dies de Setmana Santa era habitual fer el salpàs. Es beneïa la sal posada en un plat amb una candela al mig; un cop barrejada amb aigua beneïta, s'hi aspergien les portes i les quadres del bestiar dels edificis del nucli urbà i, especialment, les de la pagesia. El rector, acompanyat d'escolans, feia camí casa per casa i s'aplicava a les principals entrades. Es tractava d'un ritual de protecció amb l'objectiu d'allunyar mals esperits i malalties, tant de les persones com del bestiar.

En moltes cases, el rector era obsequiat amb una o més dotzenes d'ous, segons les possibilitats econòmiques.

Acompanyant aquesta activitat també hi havia el costum de col·locar, fixades a les portes, creus fetes amb fulles de palma beneïda el Diumenge de Rams que s'anaven acumulant, any rere any, damunt la fusta envellida. La flor de la carlina solia acompanyar aquestes creus. Se la tenia, també, per amulet contra les bruixes.

Salpàs a la Cavalleria, dècada de 1930. Foto Arxiu Valls

Benedicció de l'aigua

A la tarda de Dimecres Sant era costum dur aigua a beneir en una activitat especialment infantil. Els nens i les nenes prenen un cànir, el més valuós de la casa o un de comprar expressament, i es dirigien al temple parroquial. El broc de l'atuell se solia guarnir amb alguna flor primaveral, generalment violes o arç florit. Passant per la font de la Mare de Déu, l'omplien fins a dalt.

El rector beneïa l'aigua, que es guardava la resta de Setmana Santa. Durant el Dissabte de Glòria, s'escampava pels racons de la llar en cerca de protecció. Se li suposava unes qualitats especials, de protecció contra les malalties i les males influències, adquirides pel gest sacramental de la benedicció.

Benedicció de l'aigua, any 1932. Foto Arxiu Valls

A baix, imatge del documental filmat pel Joaquim Rifà, "Reportage de Manlleu en color". El reportatge és un retrat de la vida festiva i tradicional manlleuenc durant un any natural, el 1964. Estructurat mitjançant les quatre estacions, el documental mostra la vida quotidiana manlleuenc, posant especial atenció al calendari festiu. Setmana Santa, Nadal i la Festa Major es converteixen en els eixos vertebradors d'aquest documental. A l'exposició es mostrava la part dedicada a la Setmana Santa.

PASSOS PENITENTS

La processó del Sant Enterrament era l'escenificació circulant de la passió de Crist. En els seus moments més esplendorosos havia tingut un miler de participants. L'acurada organització, a càrrec de la Confraria Major de la Puríssima Sang, ofería una cerimònia incomparable.

Els passos, obres escultòriques de reconeguts artistes del país, eren els principals protagonistes. Desfilaven acompanyats, i suspesos de l'espatlla, de penitents congregants que, reunits en confraries menors, mostraven la seva profunda abnegació.

Els cantants d'El Record

Quan la processó del Sant Enterrament s'apropava, enmig del silenci i del compassat caminar dels congregants, només s'escoltava unes greus veus masculines: els cantants d'El Record.

Des de la primera meitat del segle XIX, els tres cantors duïen una creu de generoses dimensions, i se situaven entre els primers participants del seguici de la processó del Sant Enterrament. Cantaven les cobles de la mort i passió de Nostre Senyor Jesucrist que l'any 1879 es van editar en un full. Aquesta lletra, amb una melodia centenària pròpia de Manlleu va ser transcrita, per primera vegada, pel mestre Lluís Millet l'any 1919.

Els primer versos deien:

“Tingueu record i memòria
de la mort i passió,
que va patir per nosaltres,
Jesucrist Nostre Senyor”

Els Cantants a la dècada de 1920. Foto Lluís Coll

Itinerari de la processó del Sant Enterrament

El circuit que es va establir per a la processó del Sant Enterrament sortia de l'església parroquial de Santa Maria. En el seu entorn s'organitzava la sortida dels passos i confraries. Seguidament, es dirigia a Baix Vila per la baixada de can Vilaró, passava pel carrer de la Font, Enric Delaris, Sant Domènec, Pont, i tombant al punt de les Tres Creus, tornava a enfilar-se pel costat de can Vilaró fins a la plaça de Dalt Vila. Després de circumdar-la, anava pel carrer del Comte fins a la plaça Grau on girava cap al carrer Rossell; en arribar al de Sant Higiní, regressava a l'església.

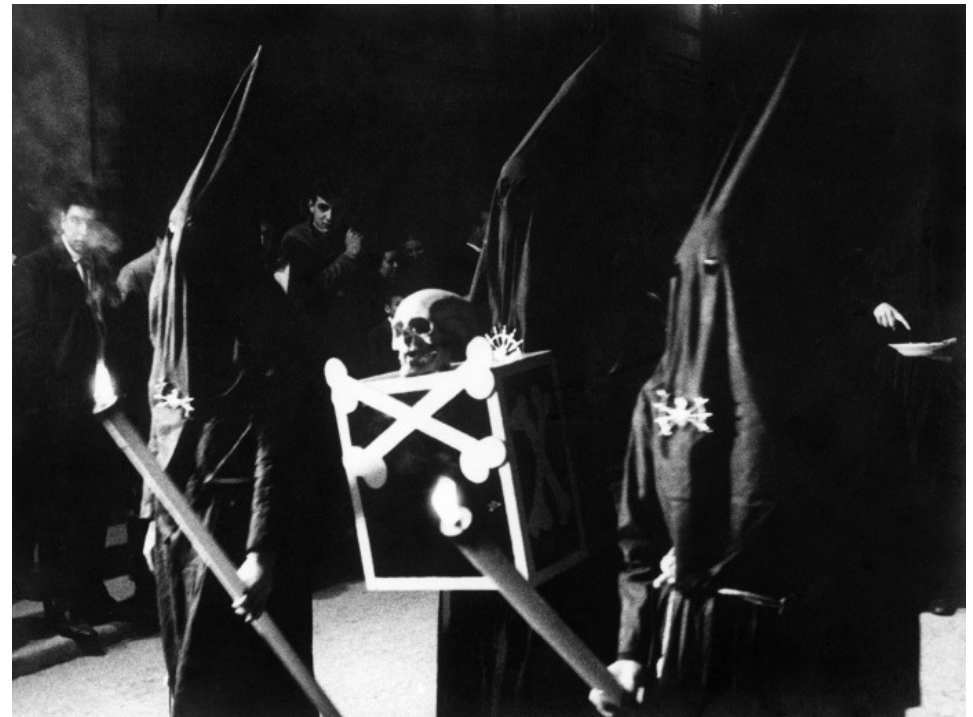
Elements simbòlics: els impropis

El seguici de la processó era ple de representacions plàstiques dels diferents objectes dels quals es va fer ús en la passió de Jesucrist. Transportats per penitents amb vesta negra, desfilaven entre pas i pas. Tant podien ser pintats sobre tela o amb forma escultòrica o altre tipus més peculiars. D'entre els impropis presents a la processó manlleuenca hi havia el següent repertori de peces: bossa, cadenes, calze, canya, claus, columna, cordes, crani, daus, escala, espasa, esponja, gall, gerra, llança, llanterna, lluna, mantell porpra, martell, mortalla, plat de cendres, set espases de dolor, sol, tenalles, trompeta, túnica i vas de fel.

Era especialment singular el crani autèntic de la vídua Maria Serra i Sala que havia mort el 1888; un dels seus vuit fills, Joan Anglada Serra -més conegut popularment pel sobrenom de l'Apagallums- va aconseguir el permís de la Santa Seu per conservar-lo. Abans de morir, Joan Anglada va fer prometre als seus descendents que portarien el crani a la processó del Sant Enterrament. Així ho van fer. Inicialment es portava damunt la mà, assenyalant-lo amb un dit, com es feia amb el plat de cendra, i posteriorment es duia damunt una petita caixa.

Un altre element característic eren els anomenats llambrots que obrien el seguici de la processó. Eren dos penons negres, on es representen diversos instruments i al·legories de la passió. Cridaven especialment l'atenció les fesomies de dos fariseus que simulaven fer escarni de Jesús pacient, traient la llengua. Per la Guerra Civil van ser incendiats, però se'n van fer de nous, l'any 1944, de la mà del polifacètic Francesc d'A. Pujol i Escalé.

Impropis: el sol i la lluna. AMMA. Fons l'Abans. Família Gutiérrez Pujol. Llambrots. Foto Arxiu Valls. El crani. Foto Arxiu Valls.

L'ORACIÓ A L'HORT

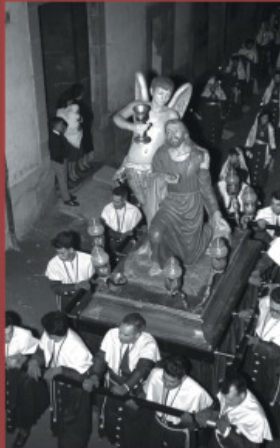

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

Representació de l'oració de Jesús, ple d'angoixa, a l'hort de les oliveres de Getsemani.

L'any 1950 va ser estrenat el pas, obra de l'artista manlleuenc Josep Viladomat i Massanas. Fou patrocinat el gremi dels obrers de la metal·lúrgia o Elois organitzats en la Confraria Menor de Sant Eloi.

Actualment es conserva a les dependències parroquials de Santa Maria de Manlleu.

L'ASSOTAMENT

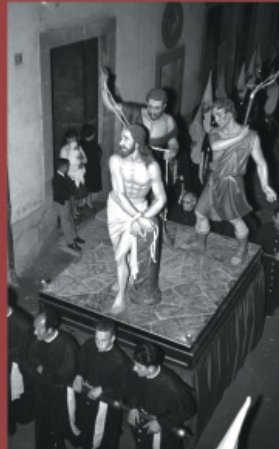

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

Escena dels soldats de Ponç Pilat fustejant Jesucrist abans de ser conduit a la creu.

Aquest pas, obra de l'artista Josep Comas i Hom, es va estrenar l'any 1952. La seva confraria aplegava obrers i patrons d'indústries diverses reunits en la Confraria Menor de la Flagel·lació. A partir de 1960, fou acollit pel barri de Gràcia, que feia de custodi.

Actualment, les imatges es conserven a l'església de Nostra Senyora de Gràcia.

LA CORONACIÓ D'ESPINES

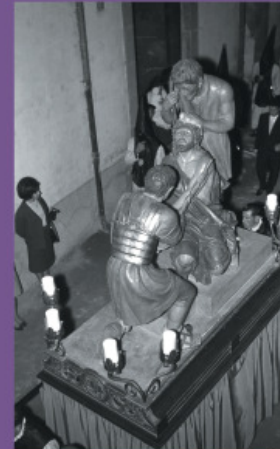

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

Escenificació de la col·locació de la corona d'espines a Crist reprovant que es considerés rei dels Jueus.

El pas, obra de l'escultor manlleuenc Ramon Pujol i Escalé, es va estrenar l'any 1953. Com el pas que l'havia precedit, va ser patrocinat pel sector agrícola i ramader de la població, formava part de la Confraria Menor de la Pagesia.

Actualment es conserva a les dependències parroquials de Santa Maria de Manlleu.

EL NATZARÈ

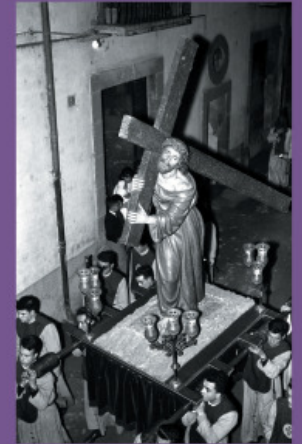

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

Pas que recorda el camí del Calvari, amb la creu a coll, conegut popularment com a Natzarè.

Es va estrenar el 1949, obra de l'escultor torrojà Silvestre Blasco i Vaqué. Patrocinat pel col·lectiu de joves manlleuencs, formava part de la Confraria Menor del Natzarè. A més de sortir per la processó del Sant Enterrament, també ho feia durant el Viacrucis del Diumenge de Rams.

Actualment es conserva a les dependències parroquials de Santa Maria de Manlleu.

LA VERÒNICA

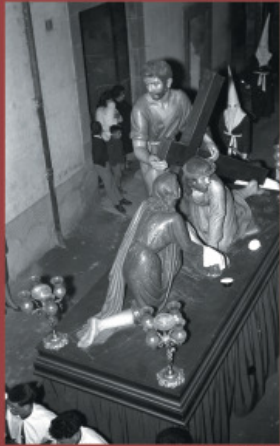

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

En el seu camí al Calvari, Crist fou auxillat per una dona que li va eixugar la sang i la suor del rostre; aquest quedà impregnat en el llenç.

Aquest pas, estrenat l'any 1952 i obra de l'escultor manlleuenc Josep Viladomat i Massanas, fou patrocinat pels components del gremi del sector tèxtil o Clarets, reunits en la Confraria Menor de la Verònica.

Actualment es conserva a les dependències parroquials de Santa Maria de Manlleu.

EL CRUCIFICAT

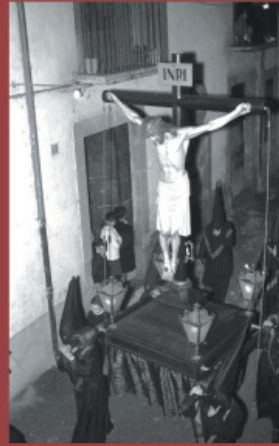

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

Jesús és clavat a la creu i és representat per un crucifix amb la seva figura.

Era conduït per tres portadors amb vesta que simbolitzava la seva mort a la creu. De 1939 a 1942 es va utilitzar el Sant Crist originari de Rupit i que havia estat conservat a Manlleu durant la Guerra Civil. Després, el pas va ser obra de l'escultor manlleuenc Ramon Pujol i Escalé. El grup que el conduïa era conegut com Els Portants del Sant Crist.

Actualment es troba a l'església de Santa Maria de Manlleu.

LA DOLOROSA

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

La Mare de Déu va viure la Passió amb profunda pena. L'escena reviu el davallament de la Creu.

L'any 1948 es va estrenar el pas, obra de l'escultor Manel Martí i Cabré, que formava part de la Confraria Menor de la Dolorosa, constituïda per dones casades.

Durant la resta de mesos de l'any, a part de la Setmana Santa, se situava en una capella lateral del temple parroquial, on encara es pot veure.

EL SANT SEPULCRE

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

La mostra de Crist jacent a la tomba, prèvia a la resurrecció.

El pas del Crist jacent era preservat, durant l'any, a casa de l'administrador de la confraria. Des d'allà, acompanyat pel cos d'Estaferms, era conduït al local del Centre Parroquial (Teatre Centre). Just abans de la processó, se sumava al pas de la Soledat que havia sortit del col·legi La Salle.

En la processó de 1944 es va estrenar el Sant Sepulcre, obra de l'escultor barceloní Josep M. Camps i Amau. Era conduït per la Confraria Menor del Sant Sepulcre, formada per les noies manlleuques, i vetllat pels Estaferms tota la processó.

Actualment es troba a la nau de l'església de Santa Maria de Manlleu.

LA SOLEDAT

Foto: Ramon Sola. Fotografia Sola

La solitud de la Mare de Déu, una vegada és mort Jesucrist, és representada per una figura femenina amb gest de dolor.

El pas es va estrenar el 1950, obra de l'escultor barceloní Josep M. Camps i Arnau, i va ser patrocinat pel col·legi La Salle, els seus alumnes, i aquells que n'havien estat, formaven la Confraria Menor de la Soledat.

Durant la resta de l'any formava part del grup del calvari de la capella de la Puríssima Sang, integrada a l'edifici del centre educatiu, on encara es conserva.

CONFRARIES MAJOR I MENORS

Des de 1917, els promotors de la processó del Sant Enterrament eren algunes de les principals famílies manlleuques, sorgides de la burgesia industrial de Manlleu. D'aquesta època consta la Lliga de la Perseverança, formada per un col·lectiu organitzador de la processó del Viacrucis urbà, la tarda del Diumenge de Rams, i d'altres actes de Setmana Santa.

L'any 1930 es va fundar la Confraria Major de la Puríssima Sang, de dependència parroquial, per organitzar i coordinar el seguici. La junta directiva estava presidida pel rector, o un altre sacerdot en el qual delegava la funció, i destacades persones de la població. Després de poques setmanes de la seva creació ja acollia la inscripció de dos-cents socis.

Les confraries menors, algunes recuperades de la tradició anterior i d'altres constituïdes a partir de la Guerra Civil, van assumir la recuperació o creació dels nous passos de la processó. Se'n van constituir al voltant de diverses representacions sindicals: el sector tèxtil, conegut com el gremi dels Clarets, formava la Confraria de la Verònica; el sector metal·lúrgic, conegut com el gremi dels Elois, constituïa la Confraria de Sant Eloi; la pagesia formava la Confraria del Pas de la Coronació d'Espines; els representants de diverses indústries eren presents a la Confraria de la Flagel·lació.

D'altres confraries menors estaven constituïdes per diferents col·lectius manlleuques: la Dolorosa tenia presència femenina casada; la del Sant Sepulcre era constituïda per noies manlleuques; i la Confraria de la Soledat acollia la representació dels estudiants del col·legi La Salle.

Vestes, armats, estaferms i altres personatges

La processó del Sant Enterrament, en el seu màxim esplendor, era formada per prop d'un miler de participants. Els penitents, distribuïts per tot el seguici transportant els impropis o acompanyant els passos, anaven vestits amb una vesta o túnica talar i un caputxó de forma cònica amb una tela que cobria la seva cara i només deixava una obertura per als ulls. Eren del color propi de cada confraria menor.

D'altres col·lectius de congregants tenien personalitat pròpia:

Els armats representaven els legionaris romans que, després d'assotar Crist, el van conduir al Calvari i clavar-lo a la Creu. Els estaferms eren considerats més amables que els armats i representaven els soldats de la guàrdia dels prínceps dels sacerdots i dels fariseus que, per ordre de Pilat, van encerclar la tomba de Jesús; solien acompanyar el Sant Sepulcre en la processó i feien guàrdia davant el monument.

Dos grups d'infants eren presents al seguici. Els hebreus, amb vesta negra, acompanyaven als Armats i Estaferms i els apòstols, constituïts per dotze nens vestits de blanc, anaven junt el pas de la Dolorosa.

Darrere de Nostra Senyora dels Dolors, hi anaven tres dones, anomenades les Tres Maries, que representaven Maria de Cleofàs, Maria Magdalena i Maria Salomé, que, segons els Evangelis, acompanyaven la mare de Jesús. Quan van anar al sepulcre per ungir el cos de Crist, van ser els primers testimonis de la resurrecció. Les tres dones havien de ser de diferent condició: una vídua, una casada i una soltera.

La processó era acompanyada per cants propis del moment interpretats per la Schola Cantorum. El grup coral fou fundat l'any 1906 i entre els seus directors més destacats cal comptar-hi mossèn Josep Aulet, Joan Martínez i Jaume Andreu.

Vestes. Foto Valls. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu. Armats, any 1932. Foto Arxiu Valls. Estaferms. Foto Valls. Fons Biblioteca M. Manlleu

Vesta de la Confraria dels Elois

La Confraria Menor de Sant Eloi, que aplegava el sector metal·lúrgic, duia vesta de color grana amb caputxa blanca.

Cedida per la família València Verdaguer (Manlleu)

Uniforme d'Armat

L'any 1942 es va recuperar el cos d'Armats existent abans de la Guerra Civils amb nou uniforme. Aquest és un exemple del vestit i elements auxiliars que va utilitzar aquest grup fins al final de la processó del Sant Enterrament.

Cedit per Joan Cabanas i Segimon Parés; preservat al col·legi La Salle

Llances d'Armats

Les llances dels Armats picant el terra proporcionaven, juntament amb el fregadís de les seves sandàlies, el so rítmic i típic de la processó. Només els cants d'El Record i el Miserere trencaven el seu compàs.

Cedides per Joan Cabanas i Segimon Parés i preservades al col·legi La Salle

Estendard d'Armats

El cos d'Armats, en representació de la milícia romana, duia els estendards propis d'aquest cos militar. A Manlleu, les sigles SPQR (Senatus Populusque Romanus), que traduït era Senat del poble romà, es llegia de forma irònica com a "Sastres Pobres Que Robeu, robeu que pobres sereu".

Cedit per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

Cascs d'Estaferms

Elements recuperats dels uniformes dels representants del cos de soldats de la guàrdia dels prínceps dels sacerdots i dels fariseus. Per ordre de Pilat van encerclar el sepulcre de Jesús. Fins a la Guerra Civil duien un uniforme dissenyat per l'artista manlleuenc Isidre Bracons. Durant la dècada de 1940 es va reorganitzar inspirant-se en el disseny de Jaume Pujol.

Credits per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

En aquesta i les següents pàgines, els diferents objectes exposats, i les carteles respectives.

La maqueta de Jacint Riera

Un excel·lent exemple de com era la processó del Sant Enterrament el trobem a la maqueta que, entre 1950 i 1956, va construir l'artista manlleuenc Jacint Riera. Aquest escultor local, a més de diverses maquetes d'edificis singulars del municipi, va reproduir amb gran fidelitat la formació processional. Aquesta, conservada habitualment a dependències parroquials de Santa Maria, permet observar els diferents elements i participants que componien aquest seguici.

Cedida per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

La creu dels Improperis

La creu dels Improperis era un compendi de tots els elements. L'any 1932 es va estrenar la primera que va participar en la processó manlleuenc i que va ser destruïda a l'inici de la Guerra Civil. L'any 1959, es va recuperar de la mà de l'artista manlleuenc Ramon Pujol i Escalé amb decoració de Salvador Muñoz i Albareda.

Cedida per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

El gall

L'improperi que millor es conserva és el gall. Recorda que l'apòstol Pere va negar tres vegades conèixer Jesús abans que aquesta au cantés a la sortida del sol.

Cedit per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

El tenebrari i l'Ofici de tenebres

El gran canelobre, amb catorze ciris de cera groga i un de blanca, protagonitzava l'ofici de tenebres. Els ciris representaven els apòstols i les Tres Maries.

L'anomenat ofici de tenebres o fasos era celebrat a primera hora de la tarda (segons l'època i antigament a les matines), ja entrada de fosc. Després de recitar cada salm, s'apagava un dels ciris del canelobre. Després del darrer salms, el ciri que quedava encès, de color blanc, era retirat i amagat rere l'altar. En la fosca, els assistents a la cerimònia produïen un sorollós estrèpit i els infants solien fer rodar les matraques o carraques. Rememoraven el desconcert en el qual va caure el món en el moment d'expirar Crist.

Moments després, acabava el soroll i el ciri amagat es posava damunt l'altar i tornava a il·luminar el temple. Simbolitzava la resurrecció.

Cedit per la Parròquia de Santa Maria de Manlleu

Les matraques

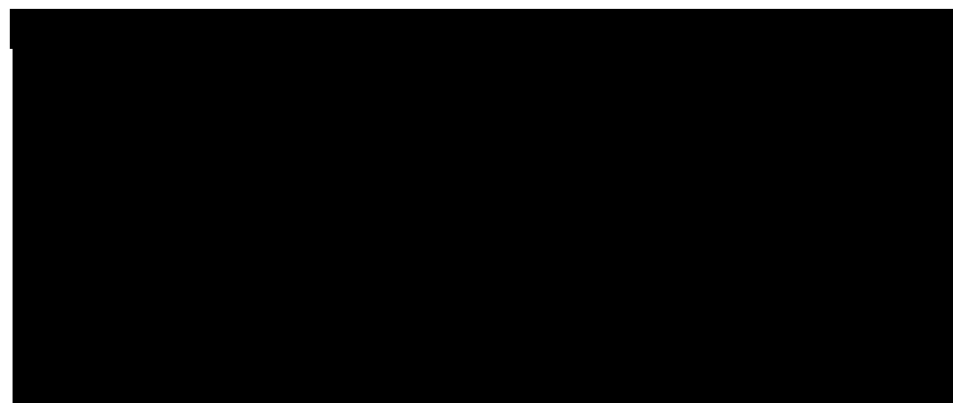
Les matraques eren un instrument musical de percussió, fabricat amb fusta, que solien utilitzar els infants. S'agafava pel mànec i, en fer-lo girar, una llengüeta plana del mateix material picava repetidament i generava un soroll sec continuat. També n'hi havia de majors dimensions, que es duïen penjades del coll o es feien funcionar recolzades a terra. Fins i tot, n'hi havia de campanar que substituïa el so de les campanes.

Cedides per la família Jiballi Cuadras (Conca de Barberà)

HISTÒRIA DE LA PROCESSÓ

L'origen de la processó

Desconeixem l'origen precís de la processó de Setmana Santa de Manlleu. Sembla que, en època medieval, no estava formada per figures escultòriques sinó que eren els mateixos manlleuencs qui representaven les diverses escenes.

A primers del segle XVIII, la processó se celebrava el vespre de Dijous Sant. El bisbe de Vic, Ramon de Marimon, en la visita pastoral que va fer a la parròquia de Santa Maria el juliol de 1737, va manar que se celebrés a la tarda del mateix dia amb la raó que la gent de la pagesia pogués retornar a les masies amb claror de dia. No sembla que la disposició es portés a terme ja que, cinc anys després, pel novembre de 1742, en una nova visita del bisbe Marimon es feia memòria de la indicació emesa anteriorment.

A finals del segle XVIII, la processó es va anar conformant amb l'estètica que va mantenir fins a la Guerra Civil. En el transcurs d'aquells anys, entrant ja al segle XIX, es va establir el cos d'armats i el d'estaferms amb les seves particulars indumentàries. Ee aquella època, es van afegir els tres cantors, un dels quals duia una creu i una tovallola, cantant la cobla d'El Record. A finals del segle XIX, la processó va decaure notablement.

Formació de finals del segle XIX:

- Cos d'armats
- Cantors d'El Record
- Nens de les escoles amb un ciri encès.
- Dues fileres de devots i devotes amb atxes enceses; al mig, una altra filera de devots amb vesta que portaven els impropis, alguns dels quals anaven descalços arrossegant grosses cadenes.
- Pas del Natzarè, d'autor desconegut i pagat pel Tercer Orde de Sant Francesc
- Pas del Sant Crist
- Pas del Sant Sepulcre, afegit el 1860, envoltat del cos d'estaferms vestits per Isidre Bracons
- Pas de la Mare de Déu dels Dolors, construït al voltant de 1820, precedida per un cor. Es va salvar miraculosament de l'incendi ocorregut a la capella fonda durant la nit de cap d'any de 1877/78
- Les Tres Maries: una dona vídua, una dona casada i una dona soltera.
- Autoritats acompanyades per una banda musical tocant marxes fúnebres

Coblas
DE LA
Mort y Passió

DE
Nostre Senyor
Jesucrist

Tingueu recort y memoria,
De la mort y passió,
Que Jesus, Rey de la gloria,
Sufrí ab gran resignació.

Se despedi de sa Mare,
Ab pena y aflicció,
Quedant ella traspassada,
Ab espasa de dolor.

La nit santa de la Cena.
Son propi cos nos deixá,
Estant son cor ab gran pena,
Per lo llinatge humá.

Contemplem cuan trist estava,
Jesucrist dintre del hort,
Que sanch y aygua suaba,
Esperán la trista mort.

Judas, dexeble ingrát
Se vengué nostre Senyor,
Per lo interés malvat,
Contemplem quin gran dolor.

Judas son Mestre abressá,
Estant juns dintre del hort,
Lo seu rostro li besá,
Quera senyal del traïdor.

Contemplem cuan lo prenguéren
Á Jesus nostre Senyor,
Molt fortament lo lligaren,
Com si fos un mal factor.

Al, coll una gran cadena,
Á Jesus baren lliga,
Las mans ab cordell ¡qué pena!
Fins que la sanch va brolla.

Fou cruelment maltractada,
La cara del Redemptor,
Ab una gran bofetada,
En casa de Anás traïdor.

Un quant de ferro portaba,
Marcos quant li va doná
¡O cara hermosa y sagrada,
Tota en sanch bareu queda!

Después de Anás, Jesucrist
Á Caifás fou presentat,

Esquexant est los vestits,
Per dirli la veritat.

Jueus y soldats romans,
Maltractaren al Senyor,
Com fiersos é inhumans,
Quant estaba en la presó.

A Herodes fou presentat,
Jesucrist nostre Senyor,
Y per aquell fou tractat,
De loco é impostor.

Un vestit blanch li posaren,
Perque Herodes ho maná,
Y á Pilat lo tornaren,
Perque aquell ho disposá.

Devant de Pilat injust,
Aquella turba infernal,
Clamaba la mort del just,
Que es lo colmo de tot mal.

Pilat al Pretori entra,
Per aplacar lo albarot,
Y á Jesucrist condemna,
A cruelissims assots.

Contemplem quant mal ferian,
Al divino Redentor,
Que 'ls ossus li descubríren
Ab crueltat y rigor.

Ay que sanch derramaria,
En la columna lligat,
Per lo Pretori corria,
Per lo nostre gran pecat.

Deslligat de la columna,
Y caigut com si fos mort,
Los inhumans á la una,
Tornan asotarlo fort.

Contemplem com coronaren
Á Jesus lo fill de Deu,
La quels jueus li posaren,
Feri viument lo cap seu.

Tapanli los ulls li deyan,
Digas, pues, qui te ha pagat,
De tantas mofas que feyan,
Hera tot desfigurat.

L'empenta de la segona dècada del segle XX

La processó de Dijous Sant, a l'edició de 1917, va rebre un impuls cabdal. Aleshores, la burgesia manlleuenca formada per representants de famílies com els Rifà, Vilaseca, Puget, Anglada i d'altres, va iniciar un procés de renovació i de recuperació de l'esplendor perdut. Es va promoure la construcció de nous passos o misteris escultòrics, obra del taller barceloní de M. Morell i M. Teys, es van reformar els existents i es van fer nous uniformes per als armats i els estaferms.

L'any 1917 es va estrenar el Primer misteri de dolor (oració de Jesús ple d'angoixa a l'hort de Getsemaní), pagat per subscripció popular encapçalada per devotes manlleuenques. També es va renovar la túnica i el tabernacle del Quart misteri de dolor (camí del Calvari amb la creu a coll / Natzarè). L'any 1918 fou estrenat el Segon misteri de dolor (flagel·lació de Jesús), del mateix taller, sufragat per Teresa Munt i Costa, vídua de Rafel Puget. L'any 1928 es va lluir, per primera vegada el Tercer misteri de dolor (coronació d'espines), que van costejar el col·lectiu de pagesos manlleuencs amb l'aportació de Joan Rifà i Munt i es va estrenar l'any 1928.

L'any 1930 es posava en funcionament la Confraria de la Puríssima Sang, que feia funcions de coordinació de totes les activitats de la Setmana Santa manlleuenca. L'any 1932, es va estrenar de la Creu dels impropis, esculpida al taller de Lluís Comas i decorada pel daurador Ramon Torrents de Vic. El juliol de 1936, a l'inici de la Guerra Civil, la majoria dels elements de la processó van ser destruïts.

Sortida del Sant Sepulcre de l'església de Santa Maria, any 1920 aprox. Cos d'Armats, any 1920 aprox. Cos d'Estaferms, any 1920 aprox. Fons Gaja Joiers.

L'edició de 1929 va mantenir el següent ordre de participants:

- Llambrots
- Cos d'armats
- Improperis
- Primer pas o misteri (Oració a l'hort)
- Improperis
- Segon pas o misteri (Flagel·lació)
- Senyores
- Improperis
- Cantors d'El Record
- Improperis
- Tercer pas o misteri (Coronació)
- Improperis
- Escolania parroquial
- Quart misteri (Natzarè)
- Senyors sense vesta
- Improperis
- Cinquè pas o misteri (Crucificat)
- Improperis
- Senyors amb vesta
- Penó de la Germandat dels Dolors
- Schola Cantorum
- Verge dels Dolors voltada dels dotze apòstols
- Les tres Maries
- Cos d'estaferms i hebreus
- Sant Sepulcre
- Improperis
- Junta d'Obra Parroquial
- Comunitat de sacerdots, Ajuntament, i autoritats militars i judicials

Pas del Natzarè, any 1920 aprox. Fons Gaja Joiers

La represa a la postguerra: de 1939 a 1955

Després de la Guerra Civil Espanyola, la processó del Sant Enterrament es va recuperar lentament. Poques setmanes després de finalitzar la confrontació, només estava formada per una creu, improperis, cantors d'El Record, cors, Sant Crist, sacerdots i autoritats.

L'any 1942, es va recompondre la Congregació de la Puríssima Sang. Aquell mateix any es va estrenar un nou crucifix, obra de l'escultor manlleuenc Ramon Pujol. I nous vestits per als armats; reapareixien els grups d'hebreus i apòstols. L'edició de 1944 va oferir importants novetats. S'estrenava un nou Sant Sepulcre, obra de l'escultor Josep M. Camps i Arnau, pagat per les Filles de Maria. L'acompanyaven el nou cos d'estaferms i la nova Confraria Menor del Sant Sepulcre. També s'estrenaven els nous llambrots, decorats pel polifacètic Francesc d'A. Pujol, que duïen els seminaristes manlleuencs.

Els estaferms van estrenar nous uniformes el 1947 i en aquesta data es constituïa la Confraria Menor de la Verge dels Dolors, que assumiria la recuperació del pas de la Dolorosa l'any següent. El 1949, gràcies a l'aportació del jovent manlleuenc, organitzat en nova confraria menor, es recuperava el pas del Natzarè, de l'escultor Silvestre Blasco.

L'any 1950 s'inauguraven dos nous passos: la Confraria dels Elois, o dels metal·lúrgics, va estrenar el pas de l'Oració de Jesús a l'hort; i els alumnes del col·legi de La Salle, reunits en confraria, van afegir-hi l'escultura de la Soledat.

Dos anys després, el 1952, el gremi del sector tèxtil o Clarets va estrenar el pas de la Verònica, que conduïa la confraria del mateix nom, i també va iniciar la participació el pas de Jesús a la columna o de l'Assotament, que reunia obrers i patrons d'indústries diverses reunits en la Confraria Menor de la Flagel·lació.

Finalment, el 1953, el gremi del sector agrícola i ramader va recuperar el tercer misteri o de la Coronació d'espines com ja havia conduït abans de la Guerra Civil. Aquell any, segons els càlculs fets aleshores, van participar 1.160 persones en la formació de la processó i es va mesurar que, en qualsevol punt, la durada del pas del seguici era de 58 minuts.

Exposició de passos a la plaça de Dalt Vila, dècada de 1950. Fons Gaja Joiers. Pas de la Coronació d'espines a la plaça de Dalt Vila, dècada de 1950. AMMA. Fons l'Abans. Família Gaja Rifà.

La composició de l'any 1952 va ser la següent:

- Grup capdavanter amb els Llambrots
- Cos d'armats
- Cantors d' El Record
- Penó dels Elois
- Confraria de Sant Eloi i el pas de l'Oració a l'hort.
- Orquestra i presidència
- Confraria de la Flagel·lació amb el seu pas
- Confraria de la Coronació d'Espines
- Creu dels impropis
- Confraria i pas del Natzarè
- Confraria de la Verònica amb el pas
- Cos de portants del Sant Crist i penitents amb vesta negra
- Senyors sense vesta
- Schola Cantorum
- Apòstols
- Confraria de la Dolorosa amb el pas
- Tres Maries
- Senyores
- Cos d'estaferms
- Penó del Sant Sepulcre
- Confraria i pas del Sant Sepulcre escortat per la Guàrdia Civil
- Confraria i pas de la Soledat
- Alumnes i exalumnes del col·legi del Sagrat Cor
- Banda de música
- Autoritats

Confraria de la Mare de Déu dels Dolors. AMMA. Fons l'Abans. Família Pujol Llagostera. Armats i cantants d'El Record, any 1963. Foto Ramon Sitjà. Fotografia Sitjà. Catorze creus penitencials, any 1958. Foto Arxiu Valls. Els apòstols davant del pas de la Mare de Déu dels Dolors, any 1958. Foto Arxiu Valls.

Auge i declivi de la processó: de 1956 a 1970

El 1956, la processó va passar a fer-se el vespre de Divendres Sant, reservat al “dia del Calvari”, en aplicació de les reformes litúrgiques decretades pel papa Pius XII.

Aquells foren els anys de màxim esplendor de la processó del Sant Enterrament. Malgrat les bones perspectives, el 1964 va esdevenir un punt d’inflexió que havia de dur la processó cap a una pèrdua de participants irrefrenable i comportar-ne la desaparició a principis del decenni següent. Cada vegada més es feia evident una contradicció: mentre els espectadors anaven en augment, els congregants disminuïen.

Uns dies abans de l’edició de 1965, les confraries menors van fer una crida que reclamava una major participació. Malauradament, però, algunes de les agrupacions no van poder cobrir les places necessàries.

La processó de 1970 encara es va celebrar amb certa magnificència. L’any següent es preveia una nova edició amb el mateix nivell. Just abans de Setmana Santa, els diversos col·lectius implicats treballaven per dur-la a terme. Malauradament, una persistent pluja va aigualir els desitjos i el seguici no va poder-se celebrar.

De manera semblant, el 1972, la Confraria Major de la Puríssima Sang es va proposar fer la processó, especialment vista la voluntat de l’any anterior que s’havia vist frustrada per la inclemència meteorològica. Aquell any, per segon any consecutiu, la pluja va impedir que la processó sortís al carrer quan ja estava tot a punt.

Arribat l’any 1973, la incertesa sobre la processó es va instal·lar en l’ànim dels manlleuencs. El recompte de possibles congregants proporcionà un nombre d’inscripcions insignificant que posava en risc l’organització i ja no es va convocar. La processó del Sant Enterrament de Manlleu es donava per desapareguda definitivament.

La darrera formació va ser:

- Creu i estendards
- Llambrots
- Cos d’armats
- Cantors d’El Record
- Confraria dels metal·lúrgics amb el grup escultòric de l’Oració a l’hort
- Orquestra Fonts
- Confraria de la Flagel·lació amb el seu pas
- Confraria dels pagesos amb el pas de la Coronació d’espines
- Confraria del Natzarè
- Catorze creus penitencials
- Confraria de la Verònica amb acompanyants del gremi dels oficis tèxtils
- Confraria del Crucifix
- Cor i “apòstols”
- Confraria de la Dolorosa
- Les Tres Maries
- Estendard i cor del Sant Sepulcre, amb la seva confraria, i el pas del Crist jacent escortat per la Guàrdia Civil
- Pas de la Soledat amb alumnes de La Salle
- Creu dels Improperis
- Estendard de la Confraria Major
- Autoritats
- Banda Municipal de Vic.

Confraria dels Elois, any 1970. Confraria del Sant Sepulcre, any 1970. Confraria de la Verònica, any 1970. Confraria de la Flagel·lació, any 1970. Els Estaferms, any 1970. Confraria de la Soledat, any 1970. Foto Arxiu Valls.

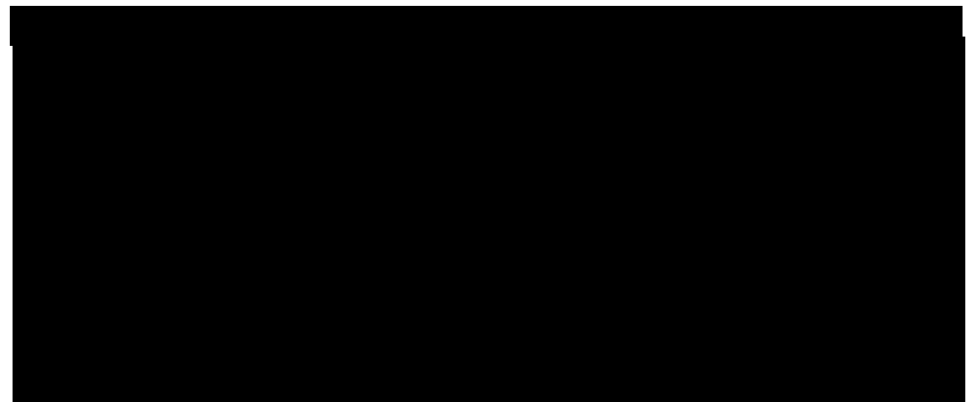
Record de Setmana Santa. Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu.

Exposició. Museu del Ter, del 20 de març al 4 de maig de 2014

REPORTATGE FOTOGRÀFIC

del

20 de
març
al

04 de
maig
2014

Inauguració

20 de març
a les 20 h

RECORD

DE

SETMANA SANTA

Quatre dècades sense la processó
del Sant Enterrament de Manlleu
Exposició temporal

Les transformacions socials de les darreres dècades, amb l'augment de l'oferta d'oci, la millora de la mobilitat o la progressiva laïcització, són la causa que algunes manifestacions culturals del calendari religiós hagin sofert canvis profunds o fins i tot hagin desaparegut. Aquest és el cas de la processó del Sant Enterrament, antic punt àlgid de les celebracions de la Setmana Santa manlleuenca. La processó, que es va fer per darrera vegada l'any 1970, era un dels actes més multitudinaris que se celebraven a Manlleu. L'organització de l'acte mobilitzava un miler de congregants agrupats en confraries. Gent d'arreu omplia els carrers de Dalt i el Baix Vila per veure desfilar els nou passos, els personatges i altres elements simbòlics que representaven la passió de Crist. Era un moment clau del calendari manlleuenc que aquesta exposició vol recordar.

Actes

- Visites guiades a l'exposició a càrrec del comissari **Joan Arimany i Juventeny**.

Diumenges 23 de març; 6 d'abril i 4 de maig a les 12 h.

- “*De la Paraula a l'Esperit...*” Concert de polifonia religiosa, a càrrec del **CordHomes**.

Dissabte 12 d'abril a les 19h.

Lloc: Auditori Roca del Museu del Ter

- Visita comentada als *Passos de la processó* i recorregut de l'antic Viacrucis a càrrec del comissari **Joan Arimany i Juventeny**.

Dijous 17 d'abril a les 11h.

Lloc de trobada: davant la parròquia de Santa Maria de Manlleu

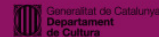

RECORD
de
SETMANA SANTA

Capçalera de la revista el “Record”
disseny de Francesc d'Assís Pujol (1952)

Ajuntament de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació
Barcelona

manlleu, capital del Ter

Record de Setmana Santa. Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu.

Exposició. Museu del Ter, del 20 de març al 4 de maig de 2014

Record de Setmana Santa. Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu.

Exposició. Museu del Ter, del 20 de març al 4 de maig de 2014

Totes les fotografies del reportatge, a excepció de les corresponents al dia de la inauguració, són del Lluís Grané.

RECORD DE SETMANA SANTA

Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu

Guió i textos:

Joan Arimany i Juventeny

Producció:

Museu del Ter

Assessorament lingüístic:

Consortori per la Normalització Lingüística

Fotografia actual:

Lluís Grané

Fotografies gran format:

AMMA / Fons l'Abans / Família Masnou Salarich; Jaume Salarich / Fons Museu del Ter; Fons Joan Arimany i Juventeny; Fons Museu del Ter

Edició audiovisuals:

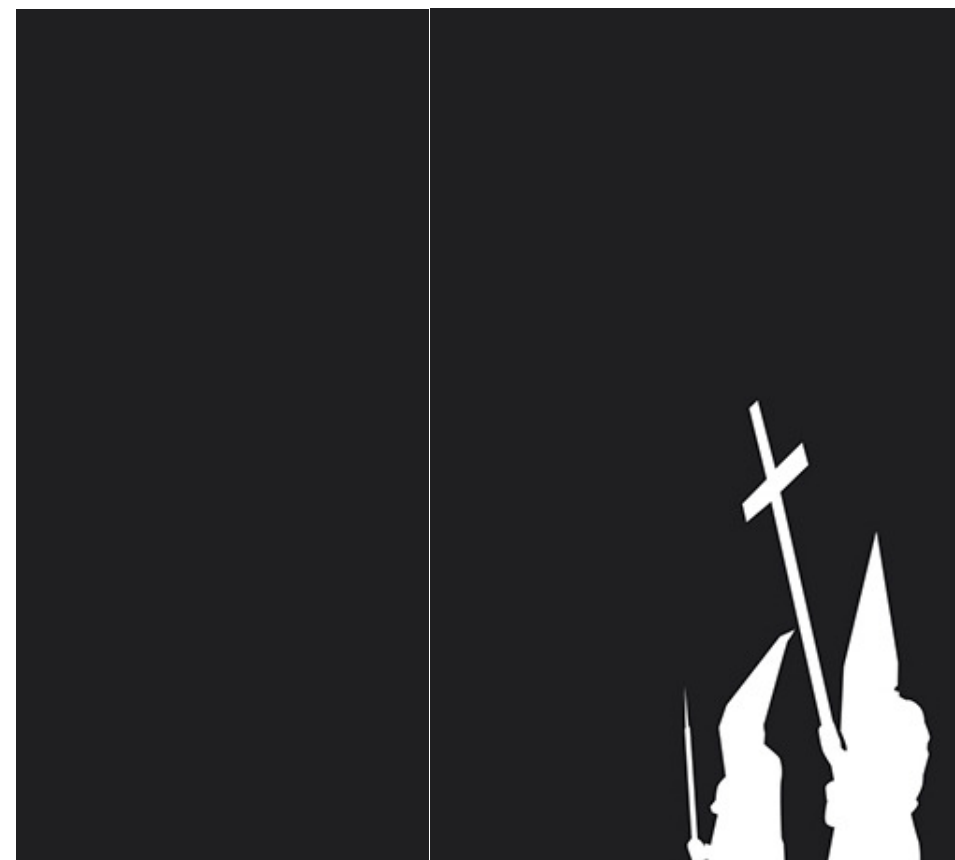
Xef Vila

Agraïments:

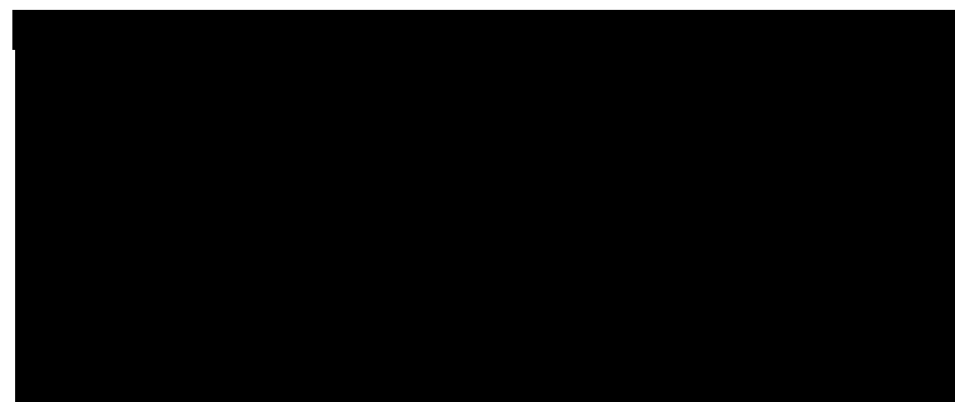
Gaspar Ballús; Joan Cabanas; Josep Capdevila; Alfred Cañamero; Xavier Cervera; Jordi Domènech; Margarida Franch; Xevi Gaja; Pere Guix; Segimon Parés; Roser Pujol; germà Modest Senmartí; mossèn Joan Serrabasa; Miquel Valls; Xavier Valls; Privat Vilardell; família Jiballi Cuadras; família Prat Pujol; família València Verdaguer; Arxiu Municipal de Manlleu; Biblioteca Municipal de Manlleu; Cistelleria Codina; CordHomes; Flors l'Anthurium; Foto Sitjà; Arxiu Gaja Joiers; Parròquia Nostra Sra. de Gràcia; Parròquia Santa Maria de Manlleu; Valls Fotografia

RECORD

Capçalera de la revista *El Record* dissenyada per Francesc d'A. Pujol i Escalé l'any 1952

ACTIVITATS EN PARAL·LEL

Record de Setmana Santa. Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu.

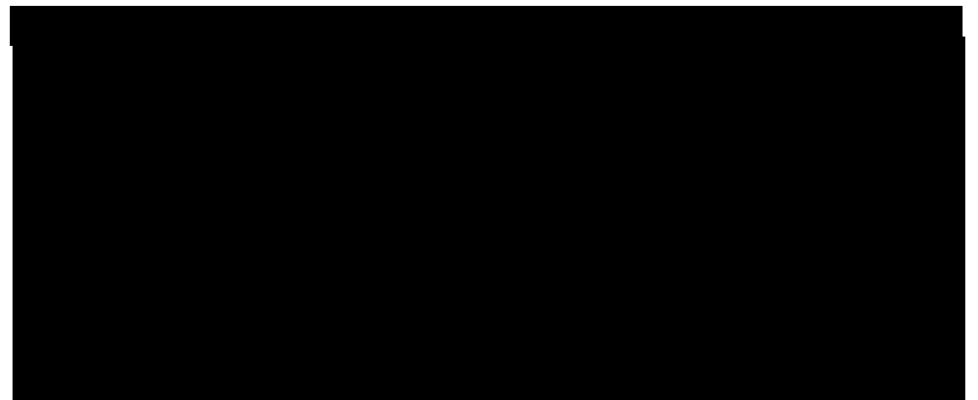
Exposició. Museu del Ter, del 20 de març al 4 de maig de 2014

El dia 20 de març es va inaugurar l'exposició. En paral·lel es van programar una sèrie d'activitats. Visites guiades (dies 23 de març, 6 d'abril i 4 de maig. També un concert de polifonia religiosa a càrrec del Cord'Homes de Manlleu (fotografies de la dreta), així com una visita comentada als Passos de la processó (conservats a la parròquia de Santa Maria), així com un recorregut de l'antic Viacrucis a càrrec del comissari Joan Arimany.

ARTICLES RELACIONATS

REPORTATGE

"Record de Setmana Santa"

Quan els 'llambrots' treien el cap a l'església per Quaresma

Encetem aquesta setmana un seguit d'articles sota el títol "Record de Setmana Santa" on es detallaran alguns dels aspectes més significatius de la celebració d'aquestes dates a Manlleu.

El garrinert de l'interior de les esglésies en Quaresma, més abans que no pas ara, alquilar el nostre la d'interrogants, permetent i remissió de culpa que el període vella transmetre.

El Dr. Josep M. Gasol¹ explica que, a Manlleu, "els dies de les setmanes penitencials i segones de Pasqua, coincidint amb el vintè aniversari dels dies de les Corts i les festes vespertines, hom va col·locar a banda i banda del presbiteri del temple parroquial de Manlleu els llambrots o garrinerts de Setmana Santa". Efectivament, el Diccionari Català-valencià-balear atribueix a la paraula "llambrot" el significat de "Persona que el diàstole abans de la Setmana Santa es penitenciar a casa o al costat de l'altar major, i que porta el diàstole als incògnits de la Pasqua i els atribueix a la població de Santen². Tanmateix, per la seva banda, també indica que en el cas manlleuenc "es tracta d'un penitenciar de penitenciar, garrinert negre, on s'hi representen diverses instruments i al·legories de la Pasqua des de la Creu, 1949 i la columna de la Flagel·lació, per exemple, el gall, el roig i la farsa, sempre abilitat les lletres de les joves que simulen les escenes de Jesús pacífic, traint la llengua". Afirma el mateix autor que, "totalment, són aquests dos tipus personatges els que fan servir popularment els llambrots i han convertit el nom d'aquests enterraments en símbol de "fer llengua" en senyal de burla".

Juan Puig i Collat, que va ser

mostrat i sabat de què parlava, el 1944 recordava aquesta garrinert de l'església parroquial manlleuenc que ell havia vist de jove i que van desaparèixer per la Guerra civil. I els desconeix "llambrots" d'acord als seus records: "la estranyesa denominació de tals penitenciar, parroquies, representen que en nombre llengua material equivale a la repugnància "garrinert", una motivada per les festes antipáticas de aquelles matutins joves que, com molts instauradors y sacerdots reusos, facien molta mal del mateix Centre inmaculat". La impressió que els causava a les ments infantils els preparats per a una meta de jove, popular entre la multitud de clergues, penitenciar, en este temps i que avui tendrien qualitat com a símbols, que Puig indicava: "La desvergüenza de aquelles causades de los doctores sacerdotals de Jesús, encarnada en nombre penitenciar una certa brevedad que, en Joven y Joven Santos, desbordaba con el anillo incoherente de matar jueus". Aquesta manera, i poc políticament correcte expressió de moresca Puig, es referia a una determinada intenció que la Gran Enciclopèdia Catalana explica com "fer soroll els nois amb els senyors-verracos o pegat en terra amb barriques de palmera o bastons".³ fent fer l'acció desolta per la desafortunada locució.

Aquells llambrots enterrats a la cometa bel·lica se'ls anava nomenant, l'any 1944, dibuixats per l'artista local Francesc d'A.

Pujol. Evidentment, hi constaven, als dos extrems superiors, les dues cenes estranyes que donaven nom al lloc. Aquesta representació posterior dels dos personatges encarnant la llengua va deixar empremta entre la població manlleuenc, com ja ho indica, Puig i Collat. Aquesta, devia ser tanta que, tal i veu representat en molts altres indrets, segons Gasol, "unlike més, fora de Manlleu, hom sentia dir "fer llambrots" d'aquesta gent estranya i de joves rebuents". Així, afirma, "fer llambrots" de una locució típicament manlleuenc, que té una doble origen en els garrinerts negres, del temps de Pasqua. L'esmentat Diccionari Català-valencià-balear ja reflecteix a la paraula "llambrot" el significat de "carnívora, banyadora" que, en cert moment, li devia atribuir a la Plaça de Vic però més aviat sentia que els associat més a la penitència dels llambrots que de la llengua. Tal i així, segons l'expressió plàstica de les dues figures representades en l'estendard setmanenc, l'expressió més sòbria seria la de "fer llengua". De la mateixa manera, Francesc Puig, en recollir alguns dels tres representants que qualifica de propiament manlleuencs, en fa ressó d'aquesta i les antífoles, també, als garrinerts en els quals, diu, "per representar la mala que els llambrots tenen a Cerdà noient, l'artista els figura amb una cara que trenca la llengua".

Juan Añisang i Joverrieny

Entre les cenes dels llambrots arriben per Francesc d'A. Puig indicat a la revista "El Ter" de 1944

Notes

- 1-Gasol, Josep M. "Diccionari català-valencià-balear". Dins: Lluís de la Torre, ed. Manlleu: crítica i text, 1944, p. 100. [100]
- 2-Diccionari Català-valencià-balear. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1944, vol. 1, p. 100.
- 3-Diccionari Català-valencià-balear. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1944, vol. 1, p. 100.
- 4-"Joverrieny", Dins: Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1944, vol. 1, p. 100.
- 5-Collat, Joan. "Jesús manlleuenc". Manlleu: Manlleu, 1944, p. 100.

REPORTATGE

"Records de Setmana Santa"

La mort de Jesucrist escenificada: la 'Passió' manlleuenca

Des de l'any 1882, Manlleu no ha disposat de la Passió damunt d'escena dels seus teatres.

Les representacions de la Passió, diu l'enciclopèdia *Reallexicon*, "tenen l'origen en representacions litúrgiques que es realitzaven a l'interior dels temples". La distribució geogràfica s'estén per tot Europa, però diu la mateixa font que "és en les terres de l'aripia, Girona d'Aragó on construïen realment una forma molt pròpia de drama d'origen i afegia que "a Catalunya són sobretot de molt antigues, amb una centralitat secular". Són les d'Olesa de Montserrat, de la qual es tenen notícies ja al segle XIV i documentació des del 1558; la de Canes, des del segle XI; i la d'Espurguera, documentada des del 1508.

En el cas manlleuenc, el Dr. Josep M. Rovell recull, per a l'origen de la Passió una altra llegenda i comenta que "s'hi consideren un precedent remot de la Passió manlleuenc, aquesta processó de Setmana Santa durant la qual, segons els historiadors, eren escenificats determinats personatges de la vida dolorosa del Mestre". D'aquesta processó, el primer text del segle XIX, en contenen dues manifestacions: la processó del Sant Enterrament i les representacions de la Passió. Aquesta les escenificacions, després, es donen a terme al centre onomàstic Horta del Frares, en un entorn municipal que servia de teatre. Després, Rovell i Garriga, el 1883, ja recull que, a aquesta via, "el jutge de l'alta sala de la Passió, per les repetides funcions del drama sacre de este somni que se dona en el segon tercio de este siglo [1883] en el teatre que existe en ella" i afegeix que, el 1882, l'Alcalde i el va donar el nom de "canal del teatre" sense que arribés a fer la processó i li van

retornar el nom original d'Horta del Frares. La força de la determinació popular, encara que les representacions de les darreres hores de Crist ha fet que, encara ara i en forma ja oficial, sigui el nom de "canal de la Passió" el que s'hagi consolidat. Consta, igualment, la importància i reclam de la Passió d'aquesta època el fet que amb els ingressos que es venien de les diverses sessions es va sufragar part de l'altar major de l'església de Santa Maria el 1640.

Aquest primer teatre manlleuenc no va desaparèixer per la Primera Guerra Civil (1936-1939) tot i que posteriorment es va reconstruir. Seguint amb el servei de local teatral fins a la tercera carlinada (1937-1939) quan es va passar a ser consellera i, posteriorment, part de l'edifici. La falta de teatre va fer que, durant un temps, la Passió deixés de ser representada. Sentint que el teatre es va fer un intent de recuperar-la al teatre de la Joventut Catòlica, però no se va fer.

No seria fins a la meitat de la dècada de 1940, després dels anys més cruentos de la postguerra, que l'entitat el Centre Catòlic Recreatiu, actualment l'entitat de la Joventut Catòlica, va arribar a les representacions de la Passió. Josep Bonfelió explica, quan es va celebrar el centari de l'entitat, aquest període amb les següents paraules: "A partir de l'estrena de la Passió s'inicià una altra etapa, la més bona que hem conegut, per tot el que tenim i pel que la mateixa Passió ens dóna i continuà dient que "quan la Passió arribà en el seu punt més alt, tant per la qualitat artística com pel nombre de gent que quedava que n'hi anaven afegeix, necessàriament es pensava per acabar els

El canal d'Arriaga, el 1910.

Fotografia de l'escena municipal Manlleu.

papers grans i petits de fons, 41 suplets, 45 comparses, 12 barretins i 8 membres del cor que no sortien a escena, en total 108 personatges sense comptar l'escenari, regis de guarda-roba, organitzadors del Festival de la Passió, personal de l'orquestra i director. Xavier Gual, que en una època posterior va fer el paper principal, el de Jesucrist, recull que "hi ha una colla de noms vinculats a aquest moment d'espèctacle artístic". Els diversos directors de la Passió: Antoni Ter (des del 50), Pere Malla (del 52 al 58), Pere Marcé (del 57 al 58). A la direcció artística: Xavier Malla, Josep Gual i especialment el talent i enginy de Francesc Pujol. Tot i aquesta bona direcció, la Passió va deixar de ser representada l'any 1960 i, com diu Bonfelió "ho que la Passió ja a partir de l'any 58 es feia cada any més difícil per falta d'entusiasme de gent i també cada vegada més anava disminuint el personal".

Després d'un llarg període sense Passió, Manlleu va acou-

parar el drama sacre l'any 1960. La mateixa associació, sota el nom de Teatre Catòlic, va estrenar de nou, les representacions de la Passió. En aquest moment no van trobar actors i actors que l'havien representada en el període anterior amb d'altres que, aleshores, encara no havien nascut. Aquesta Passió va durar cinc anys i, com diu Xavier Gual -factor que possibilitava Jesucrist en aquest paper- "hi a dir que els dos primers anys es poden considerar d'èxit, però els tres darrers va produir una crisi notable d'expectacions. D'una banda, un cert cansament de l'espectacle que després de la passió més jove, i de l'altra, un intent de modernització en la posada en escena que desafortunadament no va aconseguir la mateixa qualitat que els primers anys".

Després d'un llarg període sense Passió, Manlleu va acou-

Bibliografia:

1. "Les Passions". *Enciclopèdia de l'art i de la cultura catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000, p. 100.
2. Rovell, Josep M. "Calendari històric manlleuenc". *Calendari històric manlleuenc*, vol. 18, 1958. (S'hi documenta a la Biblioteca Municipal de Manlleu).
3. "Agenda històrica de la Passió de Manlleu". *Enciclopèdia de Manlleu*. Manlleu: Ed. Manlleu, 1985, p. 10.
4. Tàrrida, Domènec. *Manlleu, quatre segles de història*. Vol. 1: Imprenta i Llibreria de Manlleu, 1983, p. 100.
5. "Agenda històrica de...". [pp. 101].
6. Pujol, Francesc. *Manlleu, agenda històrica*. Manlleu: Ajuntament de Manlleu, 2003, p. 101-102.
7. "Agenda històrica de...". [pp. 101].
8. Bonfelió, Josep. "Actuació en els últims anys de la Passió". *Enciclopèdia de Manlleu*, vol. 18, 1958. (S'hi documenta a la Biblioteca Municipal de Manlleu).
9. Bonfelió, Josep. "Actuació en els últims anys de la Passió". [pp. 101].
10. Bonfelió, Josep. "Actuació en els últims anys de la Passió". [pp. 101].

Juan Arimany i Joventut

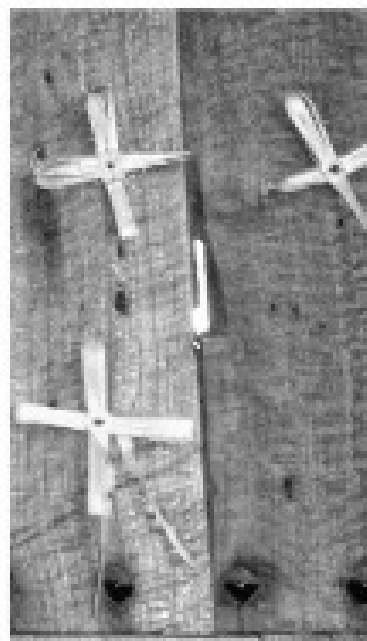
REPORTATGE

"Record de Setmana Santa"

Supersticions i credulitat per Setmana Santa

La Setmana Santa és, evidentment, un moment clau per a la religió. La simplicitat d'aquesta festa és el que la fa tan especial. Però a la ciutat d'Amaleu, on la religió té un paper tan important, hi ha moltes supersticions i credulitats que s'han anat transmetent de generació en generació. Aquesta tradició és el que fa que la Setmana Santa sigui una festa tan especial i que sigui tan important per a la ciutat.

Segons la llegenda, el 1880, quan l'any era encara jove, una dona generalment que al moment d'arribar a la ciutat, o bé des de la terra del cel, fins al dia de la Setmana Santa, es feia una festa de la casa, segons la tradició, i aquesta era la festa de la Setmana Santa. Aquesta festa era la festa de la Setmana Santa.

Una de les creus penjades a l'altar de la Setmana Santa.

Foto: Concepció Ferrer

20°C
04°C

Amaleu
20°C
04°C

Quatre dècades sense la processó del Sant Enterrament de Manlleu. Exposició temporal.

El 1880, quan l'any era encara jove, una dona generalment que al moment d'arribar a la ciutat, o bé des de la terra del cel, fins al dia de la Setmana Santa, es feia una festa de la casa, segons la tradició, i aquesta era la festa de la Setmana Santa. Aquesta festa era la festa de la Setmana Santa.

però, segons la llegenda, el 1880, quan l'any era encara jove, una dona generalment que al moment d'arribar a la ciutat, o bé des de la terra del cel, fins al dia de la Setmana Santa, es feia una festa de la casa, segons la tradició, i aquesta era la festa de la Setmana Santa. Aquesta festa era la festa de la Setmana Santa.

REPORTATGE

"Record de Setmana Santa"

L'antic costum de 'despullar els altars'

La tradició litúrgica de Dijous Sant, després de la instal·lació dels 'monuments', inclou una acció curiosa: el despullament dels altars. Quan la Sagrada Forma, l'hostia consagrada, estava disposada en el receptacle, l'altars i adorns, l'oficiant de la missa treia tot ornamet dels altars i els deixava amb la pedra nua.

Mosén Jaume Corbatera (l'última relació d'aquest ritual, que estava a la motxilla de Dijous Sant, a la revista El Record i la contextualització comentant que "aquesta cerimònia tota ella anomenada

Salm 21, tot el que era elogi, simbolitzava les angústies i les humilitats de Jesús". Així, continua, "l'aspecte íntim que oferíem els altars sense cap ornamet i l'Església abduïda, demanant, per demés, l'agradament". Cal tenir en compte que aquesta pràctica, avui desapareguda, es feia en una taula amb diversos altars laterals, a més de l'altar major, que solien tenir el seu propi altar del Santíssim. L'edició de 1880 de la Guia del Cristà, devocional popular de Catalunya indica, encara amb més detall, aquesta pràctica: "Posat Nostre Senyor el monument, l'Església ha sentit la seva ruïna, i, cobrint-se de dol, ha penjat el seu cant. Els salms de Vespres, resats sense influència de cap mena, han presentat la figura de Jesús envoltat de les amargures de la Passió i els dolors de la Mort. I ara el Sacerdot, amb els Ministres, puja a l'altar i plaga les tovallues que formaven i cobrien la sagrada taula, anunciant, amb aquest ritu lúbric, la suspensió del Sacrament. Tots els altars són despullats, i l'Església presenta l'espectacle d'una ruïna i desolació suprema, que recorden la gran ruïna corporal i espiritual que el Salvador sofrí a la Creu i la desolació que envia la terra a la seva

mort". I explica que "mentre es fa la cerimònia del despullament es diu el Salm 21, que és un poema magnífic i colpidor, en el qual se sent la veu de l'home del dolor, obrint un abando complet i l'aflicció profunda d'humilitats que el fan semblar a un que no a un home, he oït i rebuig de la gent, descaient del cos i agotat en l'apetit rodejat de tota tribulació". I conclou dient que "el Sacerdot amb els Ministres despulla els altars, tot dient el Salm 21, amb aquesta Antífona: Si han sortit les meves vestidures, i han sortit les meves túnics". En Salm 21 és aquell que anuncia les penes que Jesús, en els seus últims moments de vida va experimentar i que, curiosament, ningú no considerava, en l'establiment dels textos canònics, una heretgia: "Déu meu, Déu meu, perquè m'heu abandonat?".

Jaume Arinyó i Juvanteny

Bibliografia:

1 Corbatera, Jaume. "Despullament d'altars". El Record. Topografia Manlleu. Manlleu, any XI. Setmana Santa de 1925, p. 19.

2 Guia del Cristà, devocional popular de Catalunya. Barcelona: Foment de Pietat, 1923, p. 685 - 686.

REPORTATGE

"Records de Setmana Santa"

Sobre l'anomenat 'ofici de tenebres' i els 'fasos'

Els dies de Setmana Santa, fins a les reformes litúrgiques sorgides del concili Vaticà II, estaven plens de formes d'actuar i d'actuar amb una clara missió pedagògica. Les nubes presencials que recorrien, i recorren, els carrers d'algunes poblacions, eren, i són, representacions plàstiques i reproducció de les escenes relacionades amb la Passió de Jesucrist. Dins els temples també hi havia d'altres activitats que pretenien reflexar els misteris "passionaris". Era així en el desplaçament dels altres i en l'ofici de Tenebres o fassos.

En els que es consideren els tres diaris de Setmana Santa, Dimecres, Dijous i Divendres Sant, fins fa mig segle, s'actua donant-se una esdeveniment singular: els anomenats "ofici de Tenebres" o "fassos". La Gran Enciclopèdia Catalana els situa abans de la reforma litúrgica de 1956^[1] i constata com són aquests dies, nens, "Tenebres" i "fassos", amb els quals són coneguts i recordats. Se celebraven per les nubes dels tres dies indicats, però també en laules.

Aquesta cerimònia prové, segons pensats de mossèn Jaume Corbatera, almenys del segle IX, i afirma que "el ritu amb què la litúrgia celebra aquesta funció s'influència intensament d'un tipus de civilització que s'esdevingué dretes una actitud totalment i malenconiosa que contrasta totalment amb l'esperador i solemnitat amb què celebra l'Església algunes diades de l'any eclesial^[2]".

En els dies de ritu que caracteritzaven aquests oficis i cadascun els ha aportat el seu nom. Per una banda, el de "tenebres", era associat al caràcter propi de la funció, celebrada antigament a punt d'albada, i a un canelobre especial de quinze braços, anomenat "tenebrari", que s'usava apagant, d'aquesta manera anava deixant el temple, precisament, "en tenebres". Per altra banda, el de "fassos", relacionat amb les branques de palmera utilitzats, quan s'apagaven els cànecs del canelobre esmentat, figurant la mort posteriorment incorrecció acció referent a "matar jueus".

Juan Arias^[3] explica la cerimònia dient que "la faltar major es col·loca un canelobre amb quinze cànecs, cadascun de groc i un de blanc. Figuren els dotze apòstols i les tres Mares. Només du quinze braços. Per a cada un s'apaga un cànec". El missatge d'aquesta forma de procedir, segons el foliolaria, era que "l'apagament dels dotze cànecs que representen els Apòstols vol significar que es va anar apagant, un darrere l'altre, en el cor dels dotze deixebles la fe en la paraula divina del Mestre. I també, un darrere l'altre, el van anar abandonant". Quan només resta el cànec blanc, que representa la Mare de Déu, després d'apagar els dos de les altres Mares, diu Arias, "s'imagina sota l'ara". Llavors, "l'església queda a les fosques perquè representa les tenebres en què va restar Jesús al món després de la mort de Jesús".

Aureli Capmany, constata aquest fet de la següent manera: "En finalitzar cada sànim, s'apaguen els sis de la credença de l'altar i resta solament encès el de la credença del Tenebrari, que s'anega darrere l'altar i reapareix en repetir-se l'Antífona "Tenebrari autem". Aquesta cerimònia representa la traïció de Judes, l'execució dels altres cànecs la despenso dels Apòstols i de les Mares en fer pensar Jesús, per par que els jueus els distingirien com a seguidors del Diví Mestre. El darrer cànec que resta encès recorda la Mare de Déu i tot el poble l'anomena la Mare sola HP".

Just en el moment de fer desaparèixer visualment aquest cànec blanc i es dir el quínto sànim, segons recorda Joan Arias, "la marxa dels sis els fassos", els quals consistien a respirar amb tota la força els braços, els confessionsaris i tot allò que podia produir un bon termostati en deixar copejat amb les maces de fusta, que durant tota la setmana els nens duen al damunt per picar portes. Les nenes i la marxa portava que encara no podia prendre part en l'esdeveniment dels fassos tenia tanta mena com podien amb xarxaca^[4]. Aquests sànims són, en definitiva de la Gran Enciclopèdia Catalana, un "festi de fusta amb una flama o flama fènica que, per fer gravitar la pèrdua en la fusta, tot successivament les darreres d'una roda dentada fènica a un eix que serveix també de mànec i produïx un seguit de sons secs i estridents^[5]".

Aquest fet, segons Capmany, té un origen històric en el temps que els cristians barcelonins havien atacat el call jueu de la ciutat en moment de gran fervor i en record de la mort de Jesús^[6]. El simbolisme, però, és molt més ric en matisos. Arias ens diu que simboliza el desordre i confusió que es van apoderar del món després de la mort de Nostre Senyor, però també diu que "el tenebrari produït per la marxa dels sis fassos, vol significar el gran aldarull i rebombori a què el poble jueu de Jerusalem, quan fou pres Jesús, va lluitar-se per tal d'estarfortar la seva joia i alegria". I, finalment, també "es creu que amb aquest tenebrari hom vol confondre els mals esperits i lúries que intenten apoderar-se del món apassionat-se del moment de no poder-ne tenir cura Jesús per estar enterrat^[7]".

Després del picar i del soroll amb els cànecs utilitzats per la marxa es neal el darrer dels gestos simbòlics. Com diu Capmany, recordant la profunda plasticitat i significat dels objectes, "el cànec del cànec del Tenebrari és Jesús Llum del món. I l'apagament solta l'altar és en temps de la mort del Redemptor; quan peguen els fassos, la mena es fa en record del tenebrari que commogué el món en morir Jesucrist, i la reaparició del cànec anagat és l'anunci de la seva resurrecció. Tot és adient a aquest simbolisme: l'apagament dels deixebles després, tot a Jesús, la tenebra del Temple, la sepultura del Bernys, representacions

Tenebrari parat al de Santa Maria de Marles enterrat el 1965.

Foto: Joan Arias

simbòlics de la vida dolorosa de Jesucrist des que fou pres a

Observant fins a la seva sepultura^[8]. D'entre els aspectes simbòlics de l'Ofici de Tenebres cal fer un incís en la seva segona denominació: "fassos".

Aquesta paraula, associada directament amb el moment de fer soroll dels fassos, s'associa directament amb la branca de palmera, especialment en la part més gruixuda, que els infants deien fer servir per picar el fassos del temple als com al mateix acte de picar. Etimològicament, el Griocronari català-valencià-castellà d'A. M. Alcover i F. de B. Moll^[9] deriva de diverses interpretacions com la que relacionava el mot amb una canya que seria interpretada per imatges dels oficis de Setmana Santa o aquest que, segons Joan Soler, s'associa amb el terme pharus, derivat de l'hebreu parash. Pasqual^[10]. Finalment, diu Alcover i Moll, "criem més probable que fas vingui del llatí face 'tonar', i per tant, fassos o fassos vindria de fassos 'tonar' o 'crist', i s'explicaria el nom per la circumstància de canyar-se els fassos davant el triàngul de cànecs que es van apagar a cada versicle, així doncs, el significat primitiu de fassos seria 'cançó'

1 "Tenebres". Dins: Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1968, vol. 22, p. 247.

2 Corbatera, Jaume. "Ofici de Tenebres", 81 Record Manlleu (Ts. Manlleu). 1956 (jul.)

3 Arias, Joan. Costumari català el com de Catalunya. Barcelona: Salvat, 1950, vol. 2, p. 749-750.

4 Capmany, Aureli. Calendari de legends, mites i fets tradicionals catalans. Barcelona: Barcino, 1950, vol. 3, p. 12.

5 Arias, Joan. Costumari català. El... (p. 751).

6 Arias, Joan. Costumari català. El... (p. 751).

7 Capmany, Aureli. Calendari de legends, mites i fets tradicionals catalans. Barcelona: Barcino, 1950, vol. 3, p. 12.

8 Soler, Joan. "Tenebres", 81 Record Manlleu (Ts. Manlleu). 1956 (jul.)

9 Alcover i Moll, F. de B. Moll. Diccionari català-valencià-castellà. Barcelona: Barcino, 1950, vol. 3, p. 12.

10 Pasqual, F. de B. Moll. Diccionari català-valencià-castellà. Barcelona: Barcino, 1950, vol. 3, p. 12.